

Відгук оформлено
16.02.2018 р.
Томашевська
Вікторія
Томашевська
64.051.005

ВІДГУК

офіційного опонента, доцента кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидата економічних наук, доцента
Підчоси Олександра Васильовича
на дисертаційну роботу Гамарлі Раміга Рауф огли
на тему: «Фактори інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертації

Швидкі зміни факторів, які визначають конкурентоспроможність держав на світових ринках, динамічний розвиток глобальних відносин змушують уряди при формуванні умов економічного зростання і дедалі більш активно звертатися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі, передумовою для якої є інноваційний розвиток.

Обґрунтоване підвищення ролі інновацій для забезпечення конкурентоспроможності обумовлює активізацію інноваційної діяльності країни як найбільш пріоритетного напрямку зміцнення її рівня на основі підвищення ефективності виробництва та поліпшення якості продукції і послуг. Інноваційний розвиток вимагає великої уваги з боку держави, фінансування НДДКР, а також стимулюючої законодавчої бази. Інноваційна політика, що проводиться в КНР у реальному секторі економіки та в галузі фінансів, є одним з факторів її економічного і соціального прогресу.

Крім того, глобальний інноваційний розвиток обумовлює необхідність вирішення національних економічних проблем України з урахуванням світових господарських інтересів і можливості залучення інвестиційних ресурсів інших країн для стимулювання інноваційної активності і підвищення конкурентоспроможності. Розвиток у будь-якій соціо-економічній системі відбувається через зміни всіх її складових, саме тому формування моделі інноваційного розвитку є актуальним та важливим завданням сьогодення, а швидкі зміни зовнішнього середовища та відсутність налагодженого механізму управління інноваціями потребують розробки дієвого сучасного механізму управління інноваційним розвитком, чіткого визначення існуючих проблем та шляхів їх усунення. Для України досягнення переваг інноваційної економіки залежить від ефективності реалізації інноваційної політики проривного типу, що полягає в дієвому державному стимулюванні прогресивної структурної перебудови економіки та реформуванні сфер освіти, науки, інноваційної діяльності на основі наявного науково-технічного потенціалу та з урахуванням світових тенденцій науково-технологічного розвитку.

Дані обставини зумовлюють своєчасність та актуальність обраної теми дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та у рамках науково-дослідних тем «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401) і «Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів» (№ державної реєстрації 0120U100907), у межах яких здійснено дослідження факторів інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації (довідка № 133-05/20 від 24.05.2020 р.).

3. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Обґрунтованість теоретико-методичних положень, висновків і пропозицій, висвітлених у дисертації Гамарлі Раміга Рауф огли, підтверджується коректністю постановки наукових і практичних завдань, комплексністю використання методичних і методологічних прийомів, теоретичним узагальненням широкого кола наукових праць зарубіжних і українських авторів з означеної проблематики, опрацюванням офіційних матеріалів, статистичної інформації та звітів міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD, UNESCO, WIPO), експертних оцінок рейтингових агентств, матеріалів міжнародних інформаційних агенцій, законодавчих та нормативних документів, статистичних даних Національного науково-дослідного центру з питань науки та технологій розвитку, Міністерства науки і технологій КНР, Державного статистичного управління КНР, Державної служби статистики України тощо.

У процесі підготовки дисертаційної роботи автором використано широкий методичний інструментарій, що включає методи історико-логічного, порівняльного та системного аналізу (пп. 1.1, 1.2, 1.3), комбінованого підходу з використанням економіко-математичного моделювання (п. 1.3), структурно-компаративного, структурно-факторного та графічного аналізу (пп. 2.1, 2.2, 2.3, 3.2); методи аналізу і синтезу, кількісного і якісного порівняння, кластерного аналізу, метод логічного аналізу (пп. 2.1, 2.2, 2.3); методи якісного оцінювання, економіко-математичного моделювання, (пп. 2.2, 2.3, 3.2) тощо.

Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, висновки розділів містять аргументовані положення щодо наукової новизни та реалізують поставлені автором завдання дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, викладені у дослідженні, отримано здобувачем самостійно на основі власних досліджень, за рахунок всебічного вивчення сучасної наукової літератури, зокрема, робіт окремих українських і зарубіжних вчених, що дозволило виконати аналіз та узагальнити зібрані статистичні дані. Результати дисертаційної роботи є достовірними та науково обґрунтованими, оскільки спираються на

загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що підтверджується наявністю логічного взаємозв'язку сформульованих завдань і отриманих результатів, аргументованістю теоретичних висновків, використанням широкого масиву статистичного матеріалу і методів наукового дослідження.

Системний аналіз дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли свідчить про те, що вона є завершеним, цілісним науковим дослідженням, логіка і внутрішня структура якого підпорядкована поставленій меті і завданням.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом.

У ході дослідження узагальнено теоретичні підходи дослідження глобального інноваційного розвитку та запропоновано авторське визначення терміну «глобальний інноваційний розвиток», який пропонується трактувати як процес системно-структурного розвитку національних економік країн світу, базисом якого є інноваційні продукти й інноваційна форма послуг, який ґрунтується на взаємодії суб'єктів міжнародних відносин і метою якого є реалізація інноваційного потенціалу його структурних елементів і забезпечення саморегулюючого інноваційного процесу у глобальній економічній системі (стор. 51).

На основі узагальнення та систематизації методів дослідження інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації удосконалено методичний інструментарій та запропоновано науково-методичний підхід, що включає вісім послідовних етапів, зокрема: дослідження генези інноваційного розвитку національних економік; визначення концептуальних засад стимулювання інноваційної діяльності КНР; аналіз результативності інноваційного розвитку КНР; виокремлення факторів інноваційного розвитку КНР; обґрунтування асиметричності інноваційного потенціалу КНР; систематизацію пріоритетних напрямів забезпечення інноваційної активності КНР; розробку механізму підтримки інноваційної діяльності у КНР; розробку концепт-моделі інноваційного розвитку України в умовах глобалізації, використання якого дозволяє провести комплексну оцінку факторів інноваційного зростання КНР з подальшим використанням засад цього розвитку на інші країни в умовах глобалізації (стор. 77).

У роботі автором конкретизовано складові, що відображають ефективність інноваційної діяльності КНР у порівнянні з відповідними світовими показниками, на основі яких оцінено результативність інноваційного розвитку КНР, а саме: за результатами аналізу витрат на НДДКР; кількості статей в наукових і технічних журналах; обсягу експорту високотехнологічної продукції; кількості заявок на патенти; кількості зразків промислового дизайну; кількості заявок на торговельні марки; чисельності дослідників в секторі

НДДКР сформовано висновок щодо високої результативності інноваційної діяльності у КНР як результат ефективного інноваційного розвитку країни.

Цінним у теоретичному та прикладному аспектах є проведений у роботі кластерний аналіз, за результатами якого виокремлено 2 групи (кластери) країн за рівнем інноваційного розвитку (стор. 117-120).

Науковий інтерес викликає проведений автором багатофакторний аналіз, за результатами якого визначено чинники інноваційного розвитку країн світу в умовах глобалізації (стор. 135-140). Доведено, що всі складові інноваційного розвитку через призму глобального інноваційного індексу мають вплив на кінцевий результат, але в досліджуваних країнах, що є регіональними інноваційними лідерами, найбільший вплив на інноваційний розвиток має фактор людського капіталу і фактор інституцій (які формують передумови здійснення інноваційної діяльності) та фактор результатів творчої діяльності (який формує результативність впровадження інновацій).

Практичну цінність має визначення автором стратегічних напрямів розвитку високих технологій КНР і стимулювання її інноваційної діяльності у глобальній економічній системі, а саме найбільшу фінансову підтримку отримали проєкти в галузі медицини та охорони здоров'я, інженерних наук та нових матеріалів, науки про життя, інформатики (стор. 160).

За результатами дослідження практики використання механізмів державної підтримки інновацій задля стимулювання інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації визначено основні напрями удосконалення ефективного їх використання та розроблено механізм державної підтримки інновацій в КНР (стор. 172).

Особливий науковий інтерес викликає розроблена автором концепт-модель інноваційного розвитку України у глобальній економічній системі, що включає визначення заходів забезпечення інноваційного розвитку держави, серед яких: удосконалення нормативно-законодавчої бази, фінансової політики, зокрема податкової системи; формування ефективного інституціонального середовища; удосконалення основних напрямів інноваційного розвитку; сприяння фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств; посилення системи захисту інтелектуальної власності, використання якої дозволить сформувати систему поширення технологій, інновацій та фінансових інструментів підтримки інноваційного розвитку України (стор. 190-192).

У роботі автором розроблено логіко-структурну схему моделювання інноваційного розвитку України, використання якої дозволить активізувати структурну трансформацію національної інноваційної системи та створює передумови до обґрунтування напрямів реформування інноваційної політики держави і формування ефективної національної інноваційної системи України (стор. 196).

За результатами дослідження обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо формування ефективної інноваційної системи України на основі запозичення китайського досвіду, що представляє практичну цінність роботи (стор. 206-208).

Усе вищезазначене надає підстави для загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли, в якій автором самостійно і на достатньому рівні досягнуто мети дослідження і вирішено поставлені завдання.

5. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах

Основні положення і результати дослідження викладені автором у 8 наукових працях, серед яких 2 статті – у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному періодичному науковому виданні держави-члена Європейського Союзу (Угорщина) та 4 праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Загальний обсяг публікацій становить 3,1 друк. арк., із яких особисто автору належить 2,0 друк. арк.

Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та виносяться на захист, були отримані автором самостійно.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій на здобуття ступеня доктора філософії відповідно до встановлених вимог МОН України.

6. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли полягає в тому, що сформульовані автором теоретичні положення, висновки і рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій і розробок, що можуть бути використані як методологічний базис при обґрунтуванні напрямів і пріоритетів інноваційного розвитку країни.

Практичні рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, використані у роботі Управління інноваційного розвитку та іміджевих проєктів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради при підготовці проєкту «Стратегія розвитку міста до 2030 року», що дозволило визначити стратегічні напрями інноваційного розвитку міста, Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України при аналізі рівня ефективності національної інноваційної системи країни.

Матеріали та результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Світова економіка», що дало можливість поліпшити якість підготовки студентів за спеціальностями «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес» і збагатити лекційний матеріал, активізувати семінарські заняття.

7. Стил ь викладення дисертації. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структурна побудова дисертації, обсяг і оформлення відповідають вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та спеціальності 292 – «Міжнародні економічні відносини». Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно до сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Обсяг основної частини становить 216 сторінок.

8. Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків і дискусійних положень, до яких слід віднести такі.

1. У дисертації проведено ґрунтовний аналіз теоретичних засад дослідження інноваційного розвитку КНР у глобальній економічній системі в результаті якого систематизовано та обґрунтовано підходи до визначення понятійно-категоріального апарату інновацій та надано авторське визначення поняття «глобальний інноваційний розвиток» (пп. 1.1, 1.2). Проте, на нашу думку, не достатньо широко представлені погляди представників вітчизняної наукової школи, які спеціалізуються на дослідженні проблем інноваційного розвитку країн та умов і засобів технологічного зростання.

2. За результатами аналізу розвитку ключових цільових програм науково-технічного розвитку КНР автор робить висновок щодо збільшення фінансування через надання малих грантів і підтримку індивідуальних вчених і колективів, а також по лінії провідних лабораторій країни (стор.65). Однак, сучасні умови диктують необхідність принципового переходу вузівської науки від програмного розвитку до системного, що відображається в об'єднанні кількох ключових програм розвитку ВНЗ в єдину стратегію розвитку провідних університетів світового рівня. Тому, на нашу думку, твердження автора є не досить аргументованим.

3. Для проведення оцінки інноваційно-технологічного розвитку КНР автор пропонує використання методики інтегральної оцінки інноваційного потенціалу КНР (стор.82-83), окремі складові якого розраховуються шляхом стандартизація вихідної матриці даних через поділ кожного показника для кожної з країн на середнє значення за рейтингом за цим показником для всіх країн, що досліджуються. Проте, на наш погляд, запропонована методика не враховує рівень значущості кожного показника інноваційної складової Глобального інноваційного індексу (інституції, людський капітал, рівень розвитку інфраструктури, розмір внутрішнього ринку, стан розвитку бізнесу, розвиток технологій, результативність творчої та інтелектуальної діяльності),

і Рейтингу глобальної конкурентоспроможності (взаємодія та різноманітність, дослідження та розробки, комерціалізація).

4. При дослідженні механізмів підтримки інновацій КНР автор акцентує увагу на тому, що «...інституційна підтримка держави у кредитуванні малих інноваційних підприємств виражається у розширенні діяльності фондів фінансової підтримки підприємництва, які акумулюють бюджетні кошти і фінансують програми розвитку малих інноваційних підприємств, задовольняють потреби підприємств у кредитних ресурсах» (стор. 174-175), не приділяючи увагу альтернативним шляхам фінансування за рахунок власних коштів (прибутку і амортизації).

5. Дисертант вірно виділяє основні принципи інноваційного розвитку КНР, але при цьому не зосереджує увагу на китайській специфіці паралельної роботи з декількома однорідними технологіями, як закордонними, так і розробленими всередині країни (наприклад у авіакосмічній, атомній, військовій та ін. сферах). На нашу думку, авторська оцінка позитивних і негативних ефектів такої моделі посилила б аналітичні висновки роботи.

6. Автором ґрунтовно описано модель організації досліджень та інновацій, а також проведено аналіз трансформації стратегії реалізації даної моделі КНР з акцентом на внутрішній інноваційний потенціал в умовах перспективної реалізації 14-го П'ятирічного плану, але при цьому було б доцільно більш детально розглянути стратегії поглинання європейських інноваційних підприємств та інноваційних компаній США або створення з ними спільних підприємств, та дослідити роль даної стратегії в інноваційному розвитку Китаю.

7. Серед стратегічних пріоритетів керівництва КНР дисертант акцентує увагу на планах до 2030 року суттєво скоротити технологічний розрив з найбільш розвиненими країнами, а до 2050 року здійснити нову індустріалізацію та створити економіку, що базується на знаннях. В даному контексті робота набула б іншої глибини, за умови критичної оцінки автором впливу наслідків торговельної війни з США на інноваційний розвиток КНР (обмеження доступу до технологій, згортання науково-дослідної кооперації, обмеження доступу до ринку з власними технологіями та ін.) та перспективи реалізації вищезазначених планів.

8. Позитивно оцінюючи внесок дисертанта у перспективи формування ефективної інноваційної системи України шляхом розробки концепт-моделі інноваційного розвитку держави у глобальній економічній системі (рис. 3.4), конкретизація інструментів стимулювання і підтримки інноваційної діяльності в межах НІС України значно підвищила б якість теоретичного дослідження автора.

У дисертації є певні редакційні упущення та неточності. Також, у деяких випадках текст носить суто описовий характер.

Водночас, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки й цінності дисертаційної роботи.

9. Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертація Гамарлі Раміга Рауф огли «Фактори інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукову новизну, має високий рівень актуальності, вагоме теоретичне і практичне значення для поглиблення теоретико-методичних основ дослідження інноваційного розвитку країни у глобальній економічній системі та розробки науково-практичних рекомендацій щодо формування ефективної інноваційної системи для України на основі використання китайського досвіду. Дисертаційна робота не містить запозичених висновків інших авторів і відповідає вимогам академічної доброчесності.

За сукупністю якісних і формальних ознак щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності і новизни, повноти викладення в опублікованих працях, подана до захисту дисертація відповідає вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Гамарлі Раміг Рауф огли – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань «29 – «Міжнародні відносини» за спеціальністю «292 – «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Міністерства освіти і науки України

Олександр ПІДЧОСА

Підпис засідання
Вчений секретар НДЧ
Караульова Н.В.
19.04 2021р.

